BİNYIL KALKINMA HEDEFLERİ VE AFET RİSKLERİNİ AZALTMA ÇABALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

N. Kerem KUTERDEM[1] ve Demir AKIN[2]

[1] *Jeoloji Yüksek Mühendisi, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi, Deprem Daire Başkanlığı, Ankara*
[2] *Grup Başkanı, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi, Deprem Daire Başkanlığı, Ankara*

Email: kuterdem@deprem.gov.tr

ÖZET:

Uluslararası kuruluşların yaptığı son araştırmalar kalkınmakta olan ülkelerde nüfusun %85'inin depremler, seller ve kuraklık başta olmak üzere doğal afetlerin olumsuz etkilerine açık bir şekilde yaşamakta olduklarını göstermektedir. Günümüzde afetlerden kaynaklanan hasarların neden olduğu maliyetler son on yılda trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. Uluslararası alanda afetlerin etkilerini en aza indirgemek amacıyla Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde 2005 yılında Japonya'nın Kobe kentinde düzenlenen Dünya Konferansında 168 BM üye ülkesi afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik kararlılıklarını vurgulamışlar ve 2005-2015 yılları arasında dünyada afet risklerini en aza indirgemeye yönelik bir yol haritası olarak tanımlanan Hyogo Çerçeve Eylem Planını (HÇEP) benimsemişlerdir. HFA ülkelere afet risklerini azaltmada rehberlik edecek 3 stratejik hedef ve 5 öncelikli eylem planı sunmaktadır. Uluslararası alanda toplumların refah düzeylerini arttırmak ve insani kalkınma hedeflerini yükseltmek amacıyla 2000 yılında 189 ülke BM çatısı altında bir araya gelerek bir zirve ile Binyıl Kalkınma Hedeflerini (BKH) kabul etmişlerdir. BKH insani kalkınmaya yönelik olarak yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması, tüm bireyler için temel eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının durumunun güçlendirilmesi, çocuk ölümleri, anne sağlığı, HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınma için küresel ortaklık konularını içermektedir. Başta depremler olmak üzere doğal afetler sonuçları itibarıyla kalkınma üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu şüphesiz olup, doğal veya teknolojik afetler BKH'ne ulaşma yolunda da önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadırlar. BKH ve HFA, her ikisi de 2015 yılında sona erecek olup, ulusal, bölgesel ve uluslararası platformlarda bu stratejilerin sürdürülebilirlikleri ve kazanımları tartışılacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Afet, Binyıl Kalkınma Hedefleri, Hyogo Çerçeve Eylem Planı, Risk Azaltma, Sürdürülebilir Kalkınma.

1. GİRİŞ

Doğal afetler sonuçları itibarıyla kalkınma üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Afetler neden olduğu sonuçlar direkt, dolaylı ve ikincil etkiler olarak üç ana başlık altında incelenebilmektedir. Direkt etkiler arasında fiziksel hasarlar ve altyapının zarar görmesi sayılabilinir. Dolaylı zararlar arasında ise çok genel olarak hizmet ve ürünlerde meydana gelecek olumsuz etkiler tanımlanmaktadır. Bu kayıpların büyük bir kısmı yoksul ve kalkınmakta olan ülkelerde meydana gelmektedir. Kalkınmakta olan ülkelerde nüfusun %85'i depremler, seller ve kuraklık başta olmak üzere afetlerin etkilerine açık bir şekilde yaşamaktadırlar. Günümüzde afetlerden kaynaklanan hasarların neden olduğu maddi maliyet son on yılda trilyon dolarlar seviyesine yükselmiştir (Fos, et. al, 2010). Afetler dünya genelinde yoksul toplumlarda gıda güvenliğini de olumsuz olarak etkilemektedir.

Bu şekliyle doğal veya teknolojik afetlerin sonuçlarının BKH'ne ulaşma yolunda önemli bir tehdit unsuru oldukları şüphesizdir. BKH insani kalkınmaya yönelik olarak yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması, tüm bireyler için temel eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının durumunun güçlendirilmesi,

çocuk ölümleri, anne sağlığı, HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınma için küresel ortaklık konularını içermektedir. 2000 yılında bir toplantı ile Birleşmiş Milletler çatısı altında bir araya gelen ülkeler BKH'ni kabul etmişlerdir. BKH, aşırı yoksulluğa ve açlığa 21. yy.da son vermek gibi oldukça önemli ve iddialı bir hedefi içeren bir belge olması açısından oldukça önemlidir. 2015 yılına kadar tüm ülkelerin BKH göstergeleri çerçevesinde gerekli çalışmaları yapmaları ve kendi kalkınma süreçlerine ve devamında da küresel kalkınmaya katkıda bulunmaları beklenmektedir (DPT ve UNDP Türkiye, 2010).

Afet öncesi çalışmalar, özellikle de risk azaltma çalışmaları afetlerden sonra meydana gelen kayıpları en aza indirgemek amacıyla modern afet yönetim sisteminin en önemli bileşenlerden birisidir. Günümüzde birçok ülke afet yönetim yapılanmasını risk azaltma odaklı olarak düzenlemekte, strateji ve planlamalarını bunlara uygun olarak geliştirmektedir. Uluslararası alanda da Birleşmiş Milletler öncülüğünde başlatılan ve 1990–1999 yıllarını kapsayan "Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı" kampanyası ile ülkelerin dikkatleri risk azaltma çalışmalarına çekilmiştir. Bu dönem sonrasında Birleşmiş Milletler de bünyesinde yeni bir yapılanma ile 2000 yılında merkezi Cenevre'de olan Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Sekretaryasını (ISDR) kurarak 2005–2015 yıllarını kapsayacak bir risk azaltma strateji belgesini üye ülkeleri ile hazırlayarak yürürlüğe sokmuştur. HÇEP, 2015 yılına kadar ülkelerin afet yönetim sistemlerini geliştirmeleri için rehber niteliğinde bir dokümandır. 2005 yılında Japonya'nın Kobe şehrinde yapılan uluslararası bir konferans ile Bileşmiş Milletlere üye 168 ülke tarafından benimsenmiş bir doküman olan HÇEP, 3 stratejik hedef ve 5 öncelikli eylem planı ile bunların alt eylemlerinden oluşmaktadır. Günümüzde birçok ülke afet yönetim yapılanmasında bu stratejiyi kılavuz olarak almakta olup, ülkemizde de son yıllarda yapılan çalışmaların bir kısmında HÇEP ve eylemleri ile uyumluluklar bulunmaktadır.

Bu çalışmada afetlerin kalkınma ile ilişkileri kapsamında uluslararası alanda şu an için yürürlükte olan BKH ve Hyogo Çerçeve ve Eylem Planı (HÇEP) değerlendirilerek, afet risklerinin azaltılmasının kalkınma hedeflerine olan olumlu etkileri açıklanmaya çalışılacaktır.

2. BİNYIL KALKINMA HEDEFLERİ

Binyıl Kalkınma Hedefleri dünya genelinde 2015 yılına kadar yoksulluk ve eşitsizliklerin azaltılmasının hedefleyen, geniş katılım ile kabul görmüş bir dokümandır. Bu yolla ülkelerde refah seviyesinin artmasını hedefleyen BKH, 2000 yılında Binyıl Zirvesinde 191 ülke tarafında imzalanarak kabul edilmiş bir belge niteliğindedir. 2000 yılında ilk kabul edildiğinde 8 temel amaçtan oluşan BKH, bugün 8 amaç, 21 Hedef ve 50 göstergeden oluşmaktadır. Bu durum da büyük ölçekli strateji belgelerinin günün gereksinimlerine göre geliştirilebilir, yaşayan belgeler olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. BKH amaçları ve temel göstergeleri Tablo 1'de verilmektedir.

Birçok yönden, Türkiye BKH'de yer alan hedeflere ulaşma yolunda olmakla birlikte özellikle toplumsal cinsiyet ve coğrafyaya bağlı olarak bazı yapısal eşitsizlikler görülmektedir. Türkiye'de karşılaşılması muhtemel önemli zorlukların ve yapısal engellerin olduğu alan olan Amaç 3'e (cinsiyet eşitsizliği) özel önem verilmesi gerekmekte olduğu belirtilmektedir (DPT ve BMMK, 2010). Türkiye 2005–2010 yılları arasında özellikle anne ve çocuk sağlığı alanında önemli ilerlemeler kaydetmiş bebek ölüm hızı, 5 yaş altı ölüm hızı ve anne ölüm hızı oranlarını önemli düzeyde düşürmüştür. Türkiye'nin bu alanlarda 2015 yılı itibariyle hedeflere rahatlıkla ulaşması beklenmektedir. Türkiye'nin dikkat çekici düzeyde ilerleme gösterdiği bir diğer alan Amaç 8 olarak ifade edilmektedir (DPT ve BMMK, 2010).

Tablo 1. Binyıl Kalkınma Hedefleri Göstergeleri Resmi Listesi (DPT VE BMMK*, 2010)

BKH Amaçları	Açıklama	Hedefler
AMAÇ 1	Mutlak Yoksulluk ve Açlığın Ortadan Kaldırılmak	**(a)** 1900 ile 2015 yılları arasında günlük geliri bir doların altında olan nüfusu yarıya indirmek, **(b)** Kadınlar ve gençler de dâhil olmak üzere, herkes için insan onuruna yaraşır iş yaratmak ve tam ve verimli istihdama ulaşmak, **(c)** 1900 ile 2015 yılları arasında açlıkla karşı karşıya olan nüfusun oranını yarıya indirmek.
AMAÇ 2	Herkesin Evrensel Temel Eğitim Alınmasını Sağlamak	**(a)** 2015 yılına kadar dünyanın her yerindeki kız ve erkek çocuklarının ilköğretim hakkından eksiksiz yararlanmasını sağlamak.
AMAÇ 3	Kadınların Konumunu Güçlendirmek ve Cinsiyet Eşitliğini Geliştirmek	**(a)** Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ilk ve orta öğretimde tercihen 2005 yılına kadar ve eğitimin her düzeyinde 2015 yılına kadar ortadan kaldırmak.
AMAÇ 4	Çocuk Ölümlerini Azaltmak	**(a)** 1990 ve 2015 yılları arasında beş yaş altı çocuk ölümlerinin 2/3 oranında azaltmak.
AMAÇ 5	Anne Sağlığını İyileştirmek	**(a)** 2015 yılına kadar üreme sağlığında evrensel erişimi sağlamak, **(b)** 1990 ve 2015 yılları arasında gebelik, doğum ve loğusalık sırasında meydana gelen anne ölümlerinin ¾ oranında azaltmak.
AMAÇ 6	HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Hastalıklarla Mücadele Etmek	**(a)** 2015 yılında HIV/AIDS yayılımını durdurmuş olmak ve geriletmeye başlatmak, **(b)** 2010 yılına kadar HIV/AIDS için gerekli olan tedaviye ihtiyaç duyanların tedaviye erişimini sağlamak, **(c)** 2015 yılına gelindiğinde sıtma ve diğer salgın hastalıkların yayılımını durdurmuş olmak ve geriletmeye başlamak.
AMAÇ 7	Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması	**(a)** Sürdürülebilir kalkınma ilkelerini ülke politikaları ve programları ile bütünleştirmek ve çevresel kaynakların yok oluşunu tersine çevirmek, **(b)** 2010 yılına kadar önemli bir oranda düşüş sağlayarak bioçeşitlilik kaybını azaltmak, **(c)** 2015 yılına kadar güvenli içme suyuna ve temel atık sistemine erişimi olmayan nüfusun oranının yarı yarıya azaltmak, **(d)** 2020 yılına kadar gecekonduda yaşayan en az 100 milyon kişinin yaşamlarında belirgin bir iyileşme sağlamak.
AMAÇ 8	Kalkınma için Küresel Ortaklıklar Geliştirmek	**(a)** Açık, kurallara bağlı, tahmin edilebilir, ayrımcılık içermeyen ticaret ve finans sistemleri geliştirmek, **(b)** En az gelişmiş ülkelerin özel ihtiyaçlarına yönelmek, **(c)** Denize kıyısı olmayan ülkelerin ve kalkınmakta olan küçük ada ülkelerinin özel ihtiyaçlarını ele almak, **(d)** Borçları uzun vadede sürdürülebilir hale getirmek için ulusal ve uluslar arası önlemler almak ve kalkınmakta olan ülkelerin borç problemleri ile kapsamlı şekilde ilgilenmek, **(e)** Kalkınmakta olan ülkelerin önemli ilaçlara makul fiyatlarla ulaşması için ilaç şirketleri ile işbirliği yapmak, **(f)** Başta bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere yeni teknolojilerin özel sektörle işbirliği içinde yaygınlaştırılmasını sağlamak.

*BMMK: Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü

3. AFET RİSKLERİNİN AZALTILMASI ve HYOGO ÇERÇEVE EYLEM PLANI

2005 yılında Japonya'nın Kobe kentinde düzenlenen 2nci Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansında 2005–2015 yılları arasında afetlerin neden olduğu zararların azaltılmasını amaçlayan Hyogo Çerçeve Eylem Planı (HÇEP) hazırlanmış ve Birleşmiş Milletlere üye 168 ülke tarafından benimsenmiştir. HÇEP yukarıda belirtilen

dönemde afet risklerinin azaltılması için bir eylem planı niteliğindedir. Eylem planı 3 stratejik hedef ve 5 öncelikli eylem planından oluşmaktadır. HÇEP Stratejik Hedefleri; Afet risklerinin azaltılmasının sürdürülebilir kalkınma plan ve politikalarına bütünleştirilmesi, afetlere karşı bilincin ve duyarlılığın oluşturulması için kurumların, mekanizmaların ve kapasitelerin geliştirilmesi ve mevcutların güçlendirilmesi ve afet risklerinin azaltılması yaklaşımlarının acil duruma hazırlık, müdahale ve iyileştirme programlarına sistematik olarak katılımı şeklindedir. HÇEP 5 öncelikli eylem planı ve bazı önemli eylemleri detaylı olarak Tablo 2'de verilmektedir.

4. BKH ve AFET RİSKLERİNİN AZALTILMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ergünay (2009) tarafından büyük afet olaylarının ekonomiyi şu şekilde etkiledikleri ifade edilmektedir; Ülke genelinde ekonomi ve büyümeyi sekteye uğratmaları, ödemeler dengesinde sorun yaratmaları, bütçe-gelir dengesini bozmaları, gelir dağılımında olumsuz etkiler yaratarak fakirliği arttırmaları, planlanan yatırımların durmasına ve bunlar için ayrılan kaynakların kesilmesine neden olmaları, üretim ve stok kaybı, Pazar kaybı, mal darlığı ve fiyat artışlarına neden olmaları, işsizlik, sosyal dengelerin bozulması, ani ve kontrolsüz nüfus hareketlerine yol açarak sürdürülebilir kalkınmayı olumsuz etkilemeleri.

Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmada birçok ülke ve topluluklar doğal afetlerin neden oldukları kayıplardan dolayı sıkıntılar yaşamaktadır. Altyapının hasar görmesi, yaşam alanlarında meydana gelen tahribatlar, ekosistemlerin bozulması, yaralanmalar, hastalıklar ve sosyal çevre kayıpları afetlerin direkt etkileri arasında yer almaktadır. Afetler aynı zamanda finansal krizler, politik ve sosyal karmaşalar, salgın hastalıklar ve çevresel tahribat gibi sorunları ortaya çıkartmakta veya arttırmaktadır. Kentleşme ve insan topluluklarının tehlikelere açık alanlarda yerleşmeleri, güvenli olmayan yapılar, afetlerin etkilerinin az hissedilmesini sağlayan kapasite düşmesine neden olan yoksulluk ve çevresel bozunmanın neden olduğu sonuçlar afet risklerini arttıran faktörler arasında yer almaktadır. Bu nedenler dolayısıyla afet risk azaltmayı hedefleyen uygun kalkınma politikalarının BKH'ne ulaşmada önemli katkı sağlayacağı önemli bir gerçektir.

Doğal afetlerden kaynaklanan kalkınmaya yönelik risk BKH raporunun "Ortak Geleceğimizi Koruma" başlıklı dördüncü bölümde tanımlanmıştır. Bu bölümde ortak amaç "doğal ve insan kaynaklı afetlerin etkilerinin ve sayısının azaltılması için kolektif çabaların yoğunlaştırılması" olarak tanımlanmıştır. Kalkınma hedeflerinde yer alan amaçlar ve ulaşılması düşünülen hedefler insanların afetlerden etkilenebilirliklerini azaltmayı hedeflemektedir. HÇEP da özellikle 1nci stratejisi ve 1nci öncelikli eylem planında afet risklerinin azaltılmasının kalkınma planlarına bütünleştirilmesine kuvvetli bir şekilde vurgu yapmaktadır.

20-22 Eylül 2010 tarihinde yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Bin Yıl Kalkınma Hedeflerini konu alan 65nci oturumunun üst düzey toplantısında ülke temsilcileri BKH'ne ulaşma yolunda önümüzdeki 5 yıllık süreçte yapılması gereken çok sayıda çalışmanın olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu toplantıda ayrıca HÇEP ile ilişkili olarak afet risklerinin azaltılması ve toplumun doğal afetlere karşı kırılganlığının azaltılmasının BKH'ne ulaşmada çok önemli bir rolünün olduğu ve hedefe ulaşmada ivme kazandırıcı bir etkisinin olduğu ifade edilmiştir. BM Uluslararası Afet Risk Azaltma Stratejisi (UNISDR) tarafından düzenlenen 2nci Küresel Platform toplantısının sonuç bildirgesinde öncelikli acil eylem planının sadece afet risklerinin azaltılması ile sınırlı olmaması, aynı zamanda yoksulluğun azaltılması, iklim değişikliği adaptasyonu ve daha iyi sağlık koşullarının sağlanması gibi konularda BKH'ne ulaşma yönünde momentum sağlanması ve çalışmaların hızlandırılması gerekliliği vurgulanmıştır (UNISDR, 2009). 2010 yılında Asya Ülkeleri Parlamenterleri yayınladıkları "Manila Bildirgesi" ile BKH'ne ulaşma yolunda afet risklerini azaltmanın bir yöntem olarak kullanılması yolunda ortak eylem planı ortaya koymuşlardır. Afetlerin BKH'ni olumsuz etkilememesi için ülkelerin neler yapabileceği konularında Dünya Parlamenterler Birliği (IPU) ve ISDR yayınladıkları ortak rapor ile ülkelere ve parlamenterlerine çeşitli öneriler sunmaktadırlar (IPU & UNISDR, 2010). İlerleyen paragraflarda bazı BKH hedeflerine ulaşabilmek için ne tür risk azaltma faaliyetlerinin yapılabileceğine dair örnekler

aktarılacaktır.

Tablo 2. HÇEP 5 Eylem Planı ve bunlarla ilgili faaliyetlerden bazıları (UNISDR, 2005).

Öncelikli Eylem Planı	Eylem İle İlgili Bazı Faaliyetler ve Göstergeler
1. Afet risklerinin azaltılmasının kuvvetli bir kurumsal temelde ulusal ve yerel öncelik olarak belirlenmesinin sağlanması.	**(a)** Afet zararlarının azaltılması için ulusal ölçekte kurumsal ve yasal çerçeve, **(b)** Afet risklerini azaltma planlarını uygulamada için yeterli kaynaklar, **(c)** Toplumsal katılım ve yerel birimlerin kuvvetlendirilmesi, **(d)** Afet zararlarının azaltılması için ulusal çok paydaşlı bir platformun kurulması, mevcut olanın güçlendirilmesi.
2. Afet risklerinin tanımlanması, değerlendirmesi, izlenmesi ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi.	**(a)** Ulusal ve yerel risk değerlendirmeleri, tehlike verisi ve zarar görebilirlik bilgisi, **(b)** Tehlike verilerinin izlenmesi, arşivlenmesi ve dağıtımı, **(c)** Erken uyarı sistemleri, **(d)** Bölgesel ve sınır aşan riskleri de dikkate alan ulusal ve yerel ölçekteki risk değerlendirmeleri.
3. Bilginin, yeniliğin ve eğitimin her seviyede afetlere karşı güvenli ve duyarlı bir toplum oluşturmada kullanımı.	**(a)** Afetlerle ilgili her türlü bilgi, bunlara her seviyede ulaşım, bilgi ağları ve bilgi paylaşım sistemleri, **(b)** Okul müfredatları ve eğitim malzemelerinde afet risk azaltma ve iyileştirme kavram ve uygulamaları, **(c)** Geliştirilmiş bütünleşik risk değerlendirmesi ve fayda-zarar analizleri için araştırma yöntemleri, **(d)** Afetlere karşı duyarlılık kültürünün teşvik edilmesi için ülke genelinde halkın bilinçlendirilmesi stratejisi,
4. Temel risk faktörlerinin azaltılması.	**(a)** Afet risk azaltması kentsel planlama, doğal kaynak yönetimi ve iklim değişikliği uyumu gibi çevreyle ilişkili politika ve planlar, **(b)** Sosyal kalkınma politikaları ve planlarının risk altındaki nüfusun zarar görebilirliğini azaltmada uygulanması, **(c)** Ekonomik aktivitelerin kırılganlığını azaltmada hayata geçirilen ekonomik ve üretim sektörü politika ve planları, **(d)** İnsan yerleşkelerinin planlaması ve yönetimi ile inşaat standartlarının ve yapım yöntemlerinin güçlendirilmesi, **(e)** Afet sonrası iyileştirme ve rehabilitasyon süreçlerine entegre edilmiş afet risk azaltma ölçütleri, **(f)** Özellikle altyapı başta olmak üzere önemli kalkınma projelerinde afet risk etkilerinin değerlendirilmesi,
5. Afetlere karşı her seviyede etkin bir müdahale için afetlere karşığı hazırlığın güçlendirilmesi.	**(a)** Afet risk azaltma perspektifi dahilinde afet yönetimi için kuvvetli politik, teknik ve kurumsal kapasiteler ve mekanizmalar, **(b)** Her ölçekte afet hazırlık planları ve sakınım planları ile afete müdahale programlarını denemek ve geliştirmek için düzenli eğitim programları ve tatbikatların yapılması, **(c)** İhtiyaç duyulduğunda etkin müdahale ve iyileştirme sağlamak için finansal rezervler ve sakınım planlarının mevcudiyeti, **(d)** Afet sırasında bilgi değişimini gerçekleştirmek ve afet sonrası gözden geçirmeleri değerlendirmek için farklı süreçler.

Doğal afetler sadece can ve mal kaybına yol açmamakta, aynı zamanda yaşam alanları üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Özellikler su baskınları ekili alanları olumsuz etkilemek suretiyle gıda güvenliğini tehdit etmekte, bu da yoksulluğun ve açlığın daha da artmasına yol açmaktadır. 2015 yılına kadar dünya genelinde yoksulluğun yarıya indirgenmesi yoluyla BKH'ne ulaşma hedefi, günümüze değin yaşanan afet olayları göz önüne alındığında oldukça risk altında gibi gözükmektedir. Yoksul toplumlar kalkınmış veya kalkınmakta olan toplumlara kıyasla afetlerden daha fazla etkilenmektedir. Bir örnek verilecek olunursa 2003 yılında Kaliforniya'da meydana gelen 6.5 büyüklüğündeki depremde sadece 2 kişi hayatını kaybederken, bu olaydan 4 gün sonra İran'da meydana gelen depremde 40.000 civarında insan hayatını kaybetmiştir (DFID, 2006). UNISDR verilerine göre Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerine kıyasla düşük gelire sahip ülkelerde yaşayan insanların aynı şiddetteki bir olay sonrasında muhtemele can kaybı riskleri gelişmiş ülkelere göre 200 kat daha fazladır (DFID, 2006). Afet risklerinin azaltılması afetlerin yol açacağı ekonomik kayıpları en aza indirgeyeceğinden, bu yolla mali istikrar da sağlanabilmektedir. Böylece afet sonrası iyileştirme ve müdahalede kullanılacak fonların bir kısmının kalınmaya aktarılması mümkün olabilmektedir.

Afet risklerini azaltmanın en önemli bileşenlerinden birisi de etkin eğitim faaliyetleridir. Afetlerin olumsuz etkileri eğitimin duraksamasına neden olarak kalkınmayı olumsuz etkilemektedir. Örneğin 2010 Haiti depremi sonucunda 40.000'e yakın öğrenci ve öğretmen hayatını kaybetmiştir. Eğitim tesislerinin de afetlere dayanıklı inşa edilmemesi de kalkınma süreçlerini olumsuz olarak etkilemektedir. BKH 2nci amacında da yer alan eğitim konusunda özellikle eğitim yapılarını afetlere dayanıklı olarak inşa edilmeleri, çocuklara afet riskleri konusunda eğitim verilmesi ve okullarda afet hazırlık planlaması yapılması bu konuda kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli katkılar sağlayacak unsurlar arasında gösterilmektedir (IPU & UNISDR, 2010).

Afetlerden toplumun bireylerinin etkilenme düzeyleri oldukça farklıdır. Yapılan çalışmaların hemen hepsi kadın ve çocukların afetlerden etkilenme seviyelerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu nedenle BKH 3ncü amacına ulaşmada kadınların toplumda rollerinin daha da arttırılması ve afetler konusunda bilinçli bireyler olarak eğitilmesi oldukça önem taşımaktadır. Çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının iyileştirilmesi ve birçok hastalıklarla mücadele konularında başarıya ulaşmada afet risklerinin azaltılması önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Afet sonrası salgın hastalıklar ve bu hastalıklar ile mücadelede harcanan kaynaklar ve can kayıpları kalkınmanın olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Kritik sağlık yapılarının afetlere dayanıksız inşa edilmeleri de maalesef sağlık hizmetlerinin yapılamaz hale gelmesine neden olmakta, bu da önemli kalkınma problemlerine neden olmaktadır. Bu nedenle BM, geçtiğimiz yıllarda "Güvenli Okullar ve Güvenli Hastaneler" başlıklı bir uluslararası kampanya başlatmıştır. Sağlık personelinin afetler konusunda eğitilmesi ve hastanelerin bir afet planlarının olması ve bunların uygulanması afet risklerini azaltma konularında yapılacak önemli faaliyetler arasında olup kalkınma hedeflerinin afetlerden olumsuz etkilenmelerini bir miktar engelleyecektir. Ayrıca su kaynaklarının afetlerden etkilenmeyecek bir şekilde korunmaları afetler sonrası salgın hastalıklarla mücadelede önemli faktörden birisidir (IPU & UNISDR, 2010).

BKH'nin en önemli amaçlarından birisi de Amaç 7 ile tanımlanan "Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması" amacıdır. Afet risklerinin azaltılması iklim değişikliği adaptasyonunun temel bileşenlerinden birisidir. Çevrenin bozunması ve iklim değişikliği, her birisi kuraklığı arttıran faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle su kaynaklarının tahribatı afet risklerini önemli ölçüde arttıran faktörler arasında yer almaktadır. Söz konusu tahribatın engellenmesi ayrıca çölleşme ve kuraklığa karşı dayanıklılığın arttırılması açısından da önemlidir. Bu konuda başarıya ulaşılabilmesi için yapılması gerekenler arasında daha iyi bir çevresel yönetimini teşvik etmek için afet risk azaltma ve iklim değişikliği adaptasyon argümanını kullanmak, kırsal kuraklık konusunda duyarlılığı arttırmak, kentsel gelişim konularına afet risklerinin azaltılmasının entegre edilmesi ve su ve sulama altyapılarının afete duyarlı hale getirilmesi gelmektedir (IPU & UNISDR, 2010).

5. DEĞERLENDİRME

1. Afetlerin neden olduğu ekonomik sonuçlar çok yüksek olup birçok ülkenin mali düzenini olumsuz yönde etkilemektedir. Afetler on yıllarca süren bir dönemde edinilen kazanımları bazen birkaç saniyede silip süpürmektedir. Bu nedenle afet risklerini azaltma faaliyetlerine daha fazla kaynak aktarılması gerekmektedir. Bu şekilde afet risk azaltma faaliyetlerine daha fazla kaynak aktaran ülkelerin Binyıl Kalkınma Hedeflerine de daha hızlı ve tam bir şekilde ulaşacakları şüphesizdir.

2. DPT ve Birleşmiş Milletler tarafından 2010 yılında yayınlanan Türkiye Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporuna göre birçok yönden Türkiye'nin BKH 'de yer alan hedeflere ulaşma yolunda önemli atılımlar yaptığı ifade edilmekte, bununla birlikte özellikle toplumsal cinsiyet ve coğrafyaya bağlı olarak bazı yapısal eşitsizliklerin görüldüğü ifade edilmektedir. Ayrıca, Türkiye'de karşılaşılması muhtemel önemli zorlukların ve yapısal engellerin olduğu 3ncü Amaç konularına özel önem verilmesi gerekliliği ifade edilmektedir. Bununla birlikte ülkemizin hazırladığı raporlarda afet risklerine ve risk azaltmanın önemine vurgu yapılmadığı gözlenmektedir. Birçok ülkenin ve özellikle de BM'in BKH ve afet risklerini azaltma çabaları arasındaki ilişkiye verdikleri önem göz önüne alındığında ülkemizin ileri tarihlerde

hazırlayacağı raporlarda bu konuya önem vermesi ve ilgili paydaşlarında bu sürece etkin katılımının sağlanması faydalı olacaktır.

3. BKH Amaçları arasında afetlerden en çok etkilenen amaçlar 1, 3, 6 ve 7nci amaçlar olarak görülmektedir. Afet risklerini azaltma konusunda bir rehber niteliğinde kabul edilen HÇEP da BKH'ne ulaşma yolunda risklerin azaltılmasına yönelik önemli eylemler önermektedir. Bu nedenle her iki dokümanın da değerlendirilmesinde birbirleriyle olan ilişkilerinin dikkate alınması faydalı olacaktır.

4. Sonuç olarak her ikisi de 2015 yılında sona erecek olan BKH ve HÇEP ile ilgili olarak ülkemizin de 2015 sonrasına yönelik olarak uluslararası politikaların geliştirilmesinde bilgi birikimi ve deneyimi ile etkin bir şekilde rol alması gerekmektedir.

6. KAYNAKÇA

DPT VE BMMK, 2010, Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, Türkiye 2010, Devlet Planlama Teşkilatı ve Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü Raporu.

DFID, 2006, Department for International Development, 2006 Annual Report, http://www.dfid.gov.uk/About-DFID/Finance-and-performance/Annual-report/Annual-Report-2006/

Ergünay, O., 2009, Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma, Deprem Sempozyumu, 11-12 Kasım 2009, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

FAO, 2008, Climate Change and Food Security: A Framework Document. Rome.

Fos, V., vd., 2010, Annual Disaster Statistical Review 2009.The Numbers and Trends, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED).

IPU and UNISDR, 2010, Disaster Risk Reduction: An Instrument for Achieving the Millenium Development Goals, Advocacy Kit for Parliamentarians.

MDGF, 2010, MDG-F 1792 Birleşmiş Milletler Ortak Programi Doğu Anadolu'da Kültür Turizmi İçin İttifaklar Referans No: MDG-F 1792/CP2010.

UN, 2010, Keeping the Promise: A forward-looking review oto promote an agreed action agenda to achieve the Millenium Development Goals by 2015. Report of the Secretary General (A/64/665).

UNISDR, 2005, Hyogo Framework of Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters (A/CONF/206/6).

UNISDR, 2009, Global Assessment Report on disaster risk reduction:2009-2011, Geneva.

UNDP Türkiye İnternet Sayfası, http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=248.